

Fonetiikkaa
suomenopettajille

Miksi fonetiikkaa?

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

 Kielibuusti
Språkboost

Mitä on suullinen kielitaito?

- kyky tulla toimeen elämän eri tilanteissa äidinkielellä tai jollain vieraalla kielellä
- puhetilanteessa tarvitaan monia taitoja:
 - vuorovaikutus
 - sanasto
 - kielioppi
 - ääntäminen

Fonetiikka

- Fonetiikka on tieteenala, jossa tutkitaan puhetta eri näkökulmista.
- Fonetiikassa tutkitaan konkreettista puhetta universaalista näkökulmasta. Esimerkiksi [i]-vokaali on foneettisesti tarkasteltuna (lähes) samanlainen riippumatta siitä, mitä kieltä puhuja puhuu.
- Vrt. fonologiaan, jossa tutkitaan ja kuvataan yksittäisen kielen äännejärjestelmää.

Fonetiikan tutkimuskohteet

Puheketju

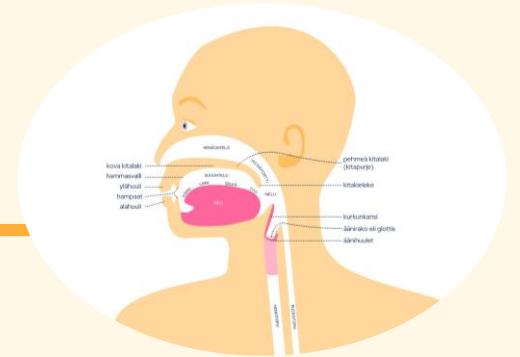
Puheketju kuvaa kielellisen viestin välittymistä puhujalta kuulijalle artikulaatioelimistön, akustisen signaalin ja kuulohavainnon kautta.

Artikulatorinen fonetiikka

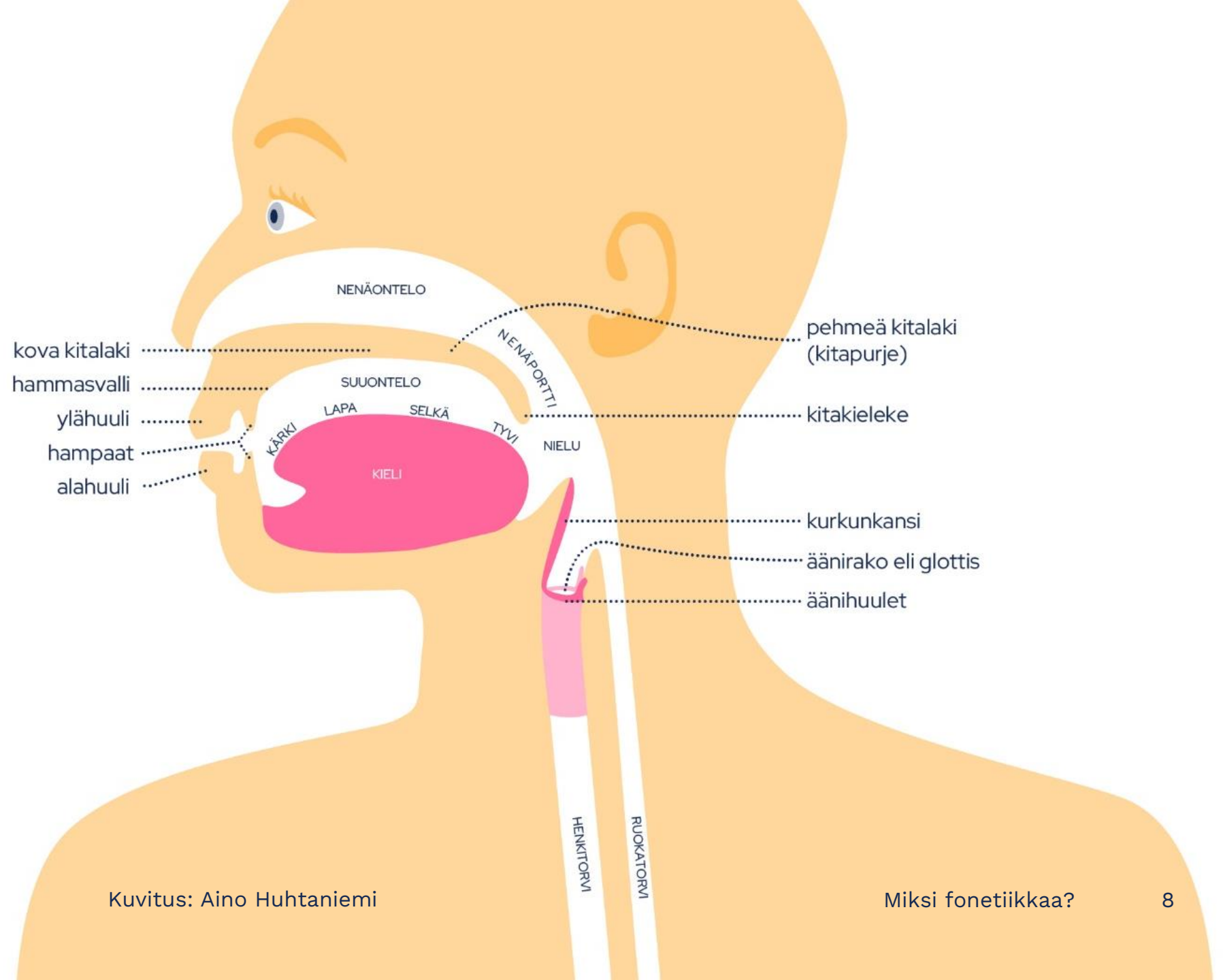
- artikulaatio, tutkimusmenetelmänä esim. ultraääni
- puheen tuottaminen
- mitä puhe-elimistössä tapahtuu

(ks. kuvaa ääntöväylästä sivulta 8)

Ääntöväylä

- Ääntöväylä on äänihuulista huuliin ja sieraimiin ulottuva puheentuohtoelimityn osa, jonka alueella artikulaatioliikkeet tehdään.
- Artikulaatioliikkeet tapahtuvat pääsääntöisesti suuontelossa eli suuväylässä, ja niillä vaikutetaan ilman kulkuun.
- Kun nenäportti on auki, ilmaa virtaa ulos joko pelkästään tai myös nenäontelon eli nenäväylän kautta. Näin tapahtuu esimerkiksi nasaalikonsonantteja tai nasaalisia vokaaleja tuottaessa.
- Kuvassa kannattaa kiinnittää huomiota kielen suureen kokoon. Kieli koostuu useista eri suuntaisista lihaksista, joiden ansiosta kielellä voidaan tehdä hyvin nopeita ja tarkkoja artikulaatioliikkeitä.

Akustinen fonetiikka

- miten (puhe)ääni kulkee ilmassa
- akustiikka (fysiikkaa)
- insinööritieteistä esim. puheentunnistus ja kommunikaatioakustiikka tutkivat puheeseen liittyviä tutkimuskysymyksiä

Puheen havaitsemisen tutkimus

- vrt. auditiivinen fonetiikka (joka viittaa nimenä lähinnä kuulojärjestelmään)
- kuulojärjestelmä
- puheen havaitseminen aivoissa, tutkimusmenetelminä kuvantamismenetelmät kuten EEG (elektroenkefalografia) ja MRI (magneettiresonanssikuvaus)

Motorinen ja kognitiivinen taito

Vieraan kielen ääntäminen opittavana taitona

Vieraan kielen ääntäminen edellyttää motorista taitoa. Motorinen liike on hermoston ohjailemaa tahdonalaista liikettä.

Ääntämisen oppimisessa monia oppijoita auttaa kognitiivinen tieto. Kognitiiviset toiminnot liittyvät tiedon vastaanottamiseen, käsittelyyn ja varastointiin.

Motorinen taito

- uusien artikulaatioliikkeiden harjoittaminen
- oman puheen havainnointi ja artikulaatioelimistön liikkeiden tunnistaminen
- harjoittelun apuna esimerkiksi:
 - minimiparien ääntämisharjoitukset
 - kuuntele ja toista -harjoitukset

Kognitiivinen tieto

- motorinen harjoittelu voi helpottua, kun oppija ymmärtää, mitä puhe on ja mitä kielenoppimisen aikana tapahtuu
- yleisen kielitietoisuuden lisääminen (mitä ovat fonetiikka, puhe ja ääntäminen)
- harjoittelun apuna esimerkiksi:
 - analyyttiset tehtävät
 - IPA (kansainvälinen foneettinen aakkosto, ks. tarkemmin tämän sarjan jaksoa IPA)

Ääntämisen tasot

Ääntäminen koostuu kahdesta tasosta:

Äännetaso

Prosodinen taso

Äännetaso

- segmentaalinen taso
 - foneemit, kielen pienin merkitystä erottava yksikkö
 - kielikohtaiset äännejärjestelmät ja äänneiden yhdistelyyn liittyvät rajoitukset (esim. suomessa samassa yhdistämättömässä sanassa ei voi olla sekä etu- että takavokaaleja)

Lisää äänneistä tämän sarjan jaksoissa *Mitä vokaalit ovat?* ja *Mitä konsonantit ovat?*

Prosodinen taso

- suprasegmentaalinen taso, äännetason ”yläpuolella”
- ilmiöitä tarkastellaan yhtä äännettä laajemmalla alueella
 - sävelkulku
 - painotus ja puherytmi
 - tauotus

Lisää prosodiasta
tämän sarjan jaksoissa
Mitä prosodia on? ja
Mitä kvantiteetti on?

Kielenoppimisen fonetiikkaa

Äänteet

Mitkä opiskeltavan kielen äänteet ovat oppijalle vaikeita? Miten ne tuotetaan?

Prosodia

Kaikissa kielissä on prosodiaa, mutta eri kielissä sitä käytetään eri tavoilla.

→ Molemmat osa-alueet tärkeitä ääntämisen oppimisen kannalta

Fonetiikka tarjoaa apuvälineet ääntämisen ymmärtämiseen, ja tätä tietoa voimme käyttää apuna motorisessa harjoittelussa.

Tekijät

Päivi Virkkunen ja Yrjö Lauranto

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

 Kielibuusti
Språkboost

©2022 Päivi Virkkunen ja Yrjö Lauranto
Fonetiikkaa suomenopettajille -oheismateriaali, elokuu 2022,
jonka tekijät ovat Päivi Virkkunen ja Yrjö Lauranto, on
lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -
lisenssillä](#). Materiaali on saatavilla osoitteessa kielibuusti.fi.